

PROGRAM OBUKE CRNOGORSKIH NOSILACA PRAVOSUDNE FUNKCIJE O BORBI PROTIV KORUPCIJE

I. Uvod

Kancelarija Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori je angažovala eksperta u okviru projekta „Jačanje kapaciteta pravosuđa za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala“ podržanog od Vlade Norveške, koji je pripremio program obuke nosilaca pravosudne funkcije za borbu protiv korupcije za Centar za obuku nosilaca pravosudne funkcije Crne Gore, kako bi Centar mogao da organizuje program temeljnog proučavanja u oblasti integriteta i anti-koruptivnih mjera u pravosuđu za tužioce i sudije. Program obuke treba da posluži kao sredstvo za obuku sudija i tužilaca na temu prepoznavanja korupcije i efikasne borbe protiv nje.

Zadaci eksperta su bili sljedeći:

- analiza prethodnih aktivnosti u oblasti borbe protiv korupcije u pravosuđu Crne Gore,
- analiza praznina u potrebama za edukaciju o borbi protiv korupcije za sudije i tužioce,
- priprema programa obuke sa vremenskim okvirom, materijalnim resursima, procijenjenim troškovima i ciljnim grupama da bi svaka edukativna aktivnost bila efektivna i održiva,
- obezbjeđivanje preporuka u vezi kompatibilnosti predloženih aktivnosti sa standardima EU i zahtjevima za pristupanje.

II. Pravni okvir, dokumenta i protekle aktivnosti u oblasti edukacije nosilaca pravosudne funkcije o borbi protiv korupcije u Crnoj Gori

Postoji jedna grupa konvencija i ostalih pravnih dokumenata o korupciji u Evropi i širom svijeta. Najvažnija pravna dokumenta su sljedeća:

II. 1. Dokumenta Evropske Unije

- Konvencija izrađena na osnovu člana K.3 (2) (c) Ugovora o Evropskoj uniji o borbi protiv korupcije koja uključuje zvaničnike Evropskih zajednica ili zvaničnike država članica Evropske unije
- Okvirna odluka Savjeta od 22.07.2003. godine o borbi protiv korupcije u privatnom sektoru
- Konvencija izrađena na osnovu člana K. 3 Ugovora o Evropskoj uniji, o zaštiti finansijskih interesa Evropskih zajednica
- Protokol izrađen na osnovu člana K. 3 Ugovora o Evropskoj uniji uz Konvenciju o zaštiti finansijskih interesa Evropskih zajednica

II. 2. Dokumenta Savjeta Evrope

- Krivičnopravna konvencija o korupciji
- Građanskopravna konvencija o korupciji
- Dopunski protokol uz Krivičnopravnu konvenciju o korupciji
- Preporuka (2003) 4 Odbora ministara državama članicama u vezi zajedničkih pravila za borbu protiv korupcije u finansiranju političkih partija i izbornih kampanja
- Rezolucija (97) 24 o dvadeset vodećih principa za borbu protiv korupcije

II.3. Dokumenta Ujedinjenih Nacija

- Konvencija UN-a protiv korupcije

II.4. Dokumenta OECD

- Konvencija o borbi protiv podmićivanja stranih javnih zvaničnika u međunarodnim poslovnim transakcijama

Prema odluci Vrhovnog državnog tužioca, krivična djela koja su opisana u sljedećim članovima Krivičnog zakonika Crne Gore treba da se smatraju za koruptivna krivična djela:

- 268 (pranje novca)

- 269 (povreda ravnopravnosti u vršenju privredne djelatnosti)
- 270 (zloupotreba monopolističkog položaja)
- 273 (prouzrokovanje stečaja)
- 274 (prouzrokovanje lažnog stečaja)
- 276 (zloupotreba ovlašćenja u privredi)
- 278 (lažan bilans)
- 279 (zloupotreba procjene)
- 280 (odavanje poslovne tajne)
- 281 (odavanje i korišćenje berzanske tajne)
- 416 (zloupotreba službenog položaja)
- 417 (nesavjestan rad u službi)
- 422 (protivzakonito posredovanje)
- 423 (primanje mita)
- 424 (davanje mita) i
- 425 (odavanje službene tajne).

Ne postoji pravna obaveza za tužioce i sudije da pohađaju kontinuiranu edukaciju u oblasti borbe protiv korupcije. Ispunjavanje opštih uslova za zaposlenje, diploma pravnog fakulteta i državni pravosudni ispit dovoljni su za kandidate da bi bili postavljeni za tužioce i/ili sudije. Ne postoji početna edukacija u oblasti integriteta ili borbe protiv korupcije i ne postoji redovna edukacija u vezi spomenutih tema tokom profesionalne karijere tužilaca i sudija.

Inovirani Akcioni plan za sprovođenje Programa borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala obavezuje na edukaciju državnih tužilaca i sudija. Navedenim dokumentom predviđa se:

- 1) Upoznavanje tužilaca sa uporednom praksom zemalja u okruženju u oblasti borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala
- 2) Izrada i sprovođenje programa edukacije tužilaca u pogledu krivičnih djela sa obilježjima korupcije i organizovanog kriminala, posebno novih pojavnih oblika kriminala (KZ i ZKP)
- 3) Izrada i sprovođenje programa edukacije za krivična djela iz glave XXIII KZ-a i glave XXVIII KZ-a

4) Izrada programa i sprovođenje obuke o primjeni Mjera Tajnog Nadzora-MTN (u skladu sa uporednim iskustvima zemalja u regionu), kao i izrada i sprovođenje godišnjih i periodičnih programa edukacije za sudije koji postupaju u predmetima organizovanog kriminala i korupcije.¹ U periodu od septembra 2006. do jula 2008. godine sprovedene su određene obuke.²

U Crnoj Gori ne postoji specijalan zakon u oblasti sprječavanja korupcije, ali postoje neke odredbe o koruptivnim krivičnim djelima u Krivičnom zakoniku. Postoje kodeksi ponašanja (etički) za sudije i tužioce koji su na snazi, ali nije bilo edukativnih aktivnosti u vezi njihovog sadržaja. U nacionalnom „Programu za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala” postoji značajan dio u vezi pitanja korupcije, uključujući neke opšte mjere u oblasti edukacije o borbi protiv korupcije za sve odgovorne institucije i profesije, uključujući tužioce i sudije.

Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije zadužen je za edukaciju tužilaca i sudija. Pored drugih aktivnosti obuke, on takođe organizuje razne edukativne programe u oblasti borbe protiv korupcije. Tokom 2008. godine bilo je seminara koji su organizovani na temu „Jačanje kapaciteta pravosuđa u Crnoj Gori za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala”, ali većina vremena bila je posvećena problemu organizovanog kriminala, a ne problemu korupcije. Tokom posjete Crnoj Gori bilo je vrlo lako prepoznati spremnost Centra da počne sa stalnom edukacijom nosilaca pravosudne funkcije u oblasti integriteta u pravosuđu i anti-koruptivnih mjera i ta energija i spremnost moraju da se u budućnosti iskoriste do maksimalne moguće mjere.

III. Analiza nedostataka

Usled nedostatka bilo kakve specijalizovane obuke u oblasti integriteta tužilaca i sudija, njima nedostaje temeljno znanje koje je neophodno da bi se obezbijedio njihov sopstveni integritet i rad u oblasti suzbijanja korupcije. U državi postoje različite grupe sudija i tužilaca koje imaju različite potrebe u oblasti korupcije:

- oko 150 sudija u oblasti građanskog prava,
- oko 100 sudija u oblasti krivičnog prava,

¹ III Izvještaj Nacionalne komisije o realizaciji mjera iz Akcionog plana za sprovođenje Programa borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, dostupan na <http://www.antikorup.vlada.cg.yu/vijesti.php?akcija=rubrika&rubrika=288>.

² Maj i jun 2008, Seminari organizovani od strane Centra za obuku uz podršku UNDP-a.

- oko 80 tužilaca,
- 6 tužilaca i 9 sudija, specijalizovanih za slučajeve ratnih zločina, organizovanog kriminala i korupcije.

Tokom posjete Crnoj Gori sagovornici su istakli posebnu potrebu za sljedećim temama koje treba prezentovati sudijama i tužiocima u zemlji:

- identifikacija korupcije,
- međunarodni pravni instrumenti o korupciji,
- Etički kodeks za sudije,
- specijalne istražne mjere,
- Etički kodeks za tužioce,
- problem „dokazivanja”,
- elementi krivičnih djela korupcije,
- ovlašćenja prikrivenih isljednika,
- odnos između krivičnih djela u vezi podmićivanja i drugih vrsta privrednog kriminala,
- finansijske istrage koruptivnih krivičnih djela,
- pranje novca,
- ispitivanje osumnjičenih lica i svjedoka.

Takođe je postojalo opšte mišljenje da sve edukativne aktivnosti moraju biti vrlo praktične da bi se osigurao bolji kvalitet rada tužilaca i sudija u borbi protiv korupcije.

Usljed različitih zahtjeva i postojećeg nivoa znanja postoji potreba ne za jednim već za tri različita tipa edukacije za različite kategorije i broj tužilaca i sudija:

1. Edukacija u vezi integriteta za sve tužioce i sudije: 333 učesnika (83 tužioca + 100 krivičara + 150 parničara) – Program obuke br. 1
2. Osnovna obuka u vezi krivičnih djela korupcije: 83 učesnika (83 tužioca + 100 krivičara) – Program obuke br. 2
3. Napredna obuka o istrazi koruptivnih djela i povezanih stvari: 15 učesnika (5 specijalnih tužilaca + 6 specijalnih sudija + 2 sudije Vrhovnog ili Apelacionog suda + 2 zamjenika Vrhovnog državnog tužioca) – Program obuke br. 3

Usljed osjetljive sadržine sve edukacije moraju biti zatvorene za sve druge učesnike osim gore navedenih učesnika i predavača ili drugih lica, o čemu odluku donosi Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije Crne Gore.

IV. Program obuke za tri grupe učesnika

IV.1. Program obuke br. 1: Lični i institucionalni integritet

Svakog mjeseca, osim u avgustu grupa od 31 učesnika (8 tužilaca + 9 krivičara + 14 parničara) učestvovalaće na jednodnevnom seminaru.

Opšti cilj: unapređivanje znanja u oblasti ličnog i institucionalnog integriteta

Konkretni ciljevi:

1. Istraživanje pravnih i moralnih izazova rada u pravosuđu:
 - gdje i kada počinje etičko ponašanje
 - moderne teorije u vezi etičkih zahtjeva u pravosuđu
 - terminologija: šta je korupcija
 - tanka granica između neetičkog ponašanja i korupcije
 - indikatori korupcije (krivična djela)
 - važnost transparentnosti u radu svake organizacije

2. Diskusija u vezi prihvatanja poklona od strane tužilaca i sudija:
 - motivacija ljudi za davanje poklona članovima pravosudnog sistema
 - koje poklone tužioci i sudije mogu da prihvate
 - kako odbiti poklon koji vam se nudi
 - tretiranje poklona koje je dobila institucija

3. Shvatanje da život u malom društvu nije uvijek lak za sudije i tužioce:
 - etički izazovi odnosa sa rođacima, prijateljima i kolegama
 - kako tretirati intervencije od strane pojedinaca koje lično poznajete
 - izaći na kraj sa imidžom „našeg” sudije i tužioca

4. Uspostavljanje ograničenja za spoljašnje aktivnosti sudija i tužilaca:

- sudijama i tužiocima nije dozvoljno da rade ništa drugo
- etički izazovi dozvoljenih spoljašnjih aktivnosti
- kako odoljeti izazovu kada vam nude „dobru priliku”
- razlozi za različite vrste nekompatibilnosti

5. Učenje o interesima u konfliktu:

- stvarni i prividni konflikti interesa
- tretiranje postojećih i potencijalnih konflikta interesa
- zaštita imidža pojedinaca i institucija
- pravne i etičke posljedice konflikta interesa

6. Uspostavljanje modela za svakodnevno ponašanje tužilaca i sudija:

- odnos između politike i pravosuđa: jasno ali izuzetno osjetljivo pitanje
- stvarni početak i kraj radnog dana
- dnevna rutina (dodjela slučajeva, efektivno radno vrijeme, odnos sa učesnicima u postupku,...) kao mogućnost za neetičko ponašanje
- „nepristojni prijedlozi” se ne dešavaju među potpunim strancima
- kako odbiti nepristojan prijedlog
- transparentnost ličnog i institucionalnog ponašanja može da riješi mnogo problema

Program

Mjesec 1-11, Dan 1

09.00 - 10.00 Korupcija - korupciona djela - etika: u čemu je razlika?

Prezentacija

10.00 – 11.00 Uzimanje poklona u svojstvu sudije ili tužioca

Prezentacija+ vježba

11.00 – 12. 00 Rođaci, kolege i komšije ne moraju da budu naši prijatelji (problem nepotizma i protekcije)

Prezentacija+ vježba

12. 00 – 13.00 *Pauza za ručak*

- 13.00 – 14.00 Nekompatibilnost nije samo riječ
Prezentacija+ vježba
- 14.00 – 15.00 Konflikt interesa i njegovo javljanje
Prezentacija+ vježba
- 15.00 – 16.00 Kako obezbijediti integritet u svakodnevnoj rutini pravosudnog rada?
Prezentacija
- 16.00 – 16.15 Procjena seminara

Procijenjeni troškovi ovog jednodnevnog seminara:

- troškovi za putovanje i smještaj za predavače:	<i>cca 5.000,00 EUR</i>
- honorari za predavače:	<i>cca 1.500,00 EUR</i>
- hrana i piće za učesnike:	<i>cca 1.000,00 EUR</i>
- <u>neočekivani troškovi</u>	<u><i>500 EUR</i></u>
<i>Ukupno</i>	<i>cca 8.000,00 EUR</i>

IV.2. Program obuke br. 2: Koruptivna krivična djela

Svakog mjeseca osim u avgustu grupa od 17 učesnika (8 tužilaca + 9 krivičara, počevši od specijalnih tužilaca i sudija) učestvovaće na jednodnevnom seminaru koji se organizuje naizmjenično sa seminarom o ličnom i institucionalnom integritetu.

Opšti cilj: Razvoj znanja u oblasti međunarodnih pravnih zahtjeva za inkriminisanje i istragu koruptivnih djela i njihovu transpoziciju u pravni sistem Crne Gore

Konkretni ciljevi:

1. Proučavanje međunarodnih pravnih instrumenata u oblasti korupcije, i njihovih zahtjeva:

- *Acquis Communautaire* EU
- Krivičnopravna konvencija Savjeta Evrope o korupciji
- Građanskopravna konvencija Savjeta Evrope o korupciji
- Konvencija UN-a protiv transnacionalnog organizovanog kriminala
- Konvencija UN-a protiv korupcije

2. Analiza najvažnijih represivnih međunarodnih materijalnih i procesnih elemenata u suzbijanju korupcije:

- podmićivanje (davanje i primanje mita)
- protivzakonito posredovanje (aktivno i pasivno)
- pranje novca
- nezakonito bogaćenje
- odgovornost pravnih lica
- istražne mjere
- međunarodna saradnja.

3. Analiza krivičnih djela sa elementima korupcije u Crnoj Gori:

- nacionalna implemenatcija međunarodnih standarda
- struktura „kataloga” koruptivnih krivičnih djela u Crnoj Gori

- održivost „kataloga”
- procesne i praktične implikacije „kataloga”
- procjena potrebe za promjenama u „katalogu”
- praktično tretiranje prijava koruptivnih krivičnih djela.

4. Analiza zakonodavstva povezanog sa koruptivnim krivičnim djelima:

- sistem javne nabavke
- pristup javnim informacijama
- sprečavanje korupcije
- druge institucije takođe mogu pomoći u funkcionisanju tužilaca i sudija
- multidisciplinarni pristup borbi protiv korupcije.

5. Teoretski i praktični aspekti istražnih tehnika za korupciju:

- vrste specijalnih istražnih metoda
- pravni uslovi za upotrebu specijalnih istražnih metoda
- najtipičniji pravni i praktični problemi povezani sa specijalnim istražnim metodama
- praktična procedura za upotrebu specijalnih istražnih metoda
- finansijske istrage (zašto „pratiti novac”?)

Program

Mjesec 1--11, Dan 2

09.00 – 10.00 Zahtjevi međunarodnih pravnih instrumenata o krivičnim djelima
korupcije

Prezentacija

10.00 – 11.00 Katalog koruptivnih krivičnih djela u Crnoj Gori, dio I

Prezentacija

11.00 – 12.00 Povezano zakonodavstvo i institucije u borbi protiv korupcije

Prezentacija

12. 00 – 13.00 *Pauza za ručak*

- 13.00 – 14.00 Katalog koruptivnih krivičnih djela u Crnoj Gori, dio II
Vježba
- 14.00 – 16.00 Istražne tehnike za korupciju
Prezentacija+ vježba
- 16.00 – 16.15 Procjena seminara

Procijenjeni troškovi ovog jednodnevnog seminara:

- troškovi za putovanje i smještaj za predavače:	<i>cca 4.000,00 EUR</i>
- honorari za predavače:	<i>cca 1.200,00 EUR</i>
- hrana i piće za učesnike:	<i>cca 500 EUR</i>
- <u>neočekivani troškovi</u>	<u><i>500 EUR</i></u>
<i>Ukupno</i>	<i>cca 6.200,00 EUR</i>

IV.3. Program obuke br. 3: Istraga koruptivnih krivičnih djela i povezanih pitanja

Svakog drugog mjeseca grupa od 15 učesnika (6 specijalnih tužilaca + 9 specijalnih sudija) učestvovalaće na jednodnevnom seminaru.

Opšti cilj: Sveobuhvatna identifikacija uslova i okolnosti koji su važni za uspješnu istragu, krivično gonjenje i donošenje presude u vezi koruptivnih krivičnih djela i obezbjeđivanje potpunog poštovanja ljudskih prava u svim postupcima

Konkretni ciljevi i očekivani troškovi se daju za svaki dan programa odvojeno.

Mjesec 3, Dan 2³:

Konkretni ciljevi:

1. Sticanje znanja o važnosti odluke o početku istrage teškog koruptivnog djela:

- prepoznavanje koruptivnog djela
- uključivanje neophodnih institucija i osoblja
- odluka o početku finansijske istrage mora da se donese (da ili ne)
- prve instrukcije odgovornim institucijama

2. Analiza najkorisnijeg istražnog sredstva – lažno podmićivanje:

- opšti pravni uslovi za njegovu upotrebu
- ispunjavanje pravnih uslova u konkretnom slučaju
- „Ko zaista traži / nudi mito” – odgovor se mora dati
- analiza praktičnih uslova za upotrebu fiktivnog mita
- ponekada lažno podmićivanje ne može da se koristi

3. Studija problema povezanih sa dokazivanjem

³ Dan 1 uračunat u prvi mjesec

- objektivni i subjektivni elementi dokazivanja
- primjeri dokazivanja iz drugih država
- kako tužioc i sudije mogu uticati na teoretski i praktični razvoj koncepta „dokazivanja”
- odluka o dokazivanju nikada nije laka

4. Prikriveni isljednici i njihov rad:

- ko je idealni prikriveni isljednik?
- prikriveni isljednici podliježu temeljnoj provjeri kriminalaca
- da li prikriveni isljednik može da počini neku vrstu nezakonite radnje?
- praćenje postupaka prikrivenog isljednika, njegova korisnost na sudu
- posljedice nezakonite aktivnosti prikrivenog isljednika

Program

09.00 – 11.00 Kako početi istragu teškog koruptivnog djela („pratiti novac”)?

Prezentacija i vježba

11.00 – 12.00 Lažno podmićivanje – pravni zahtjevi i prepreke, Dio I

Prezentacija

12. 00 – 13.00 *Pauza za ručak*

13.00 – 14. 00 Problem „hvatanja u klopku”

Vježba

14.00 – 16.00 Ovlašćenja prikrivenog isljednika

Prezentacija i vježba

16.00 – 16.15 Procjena seminara

Procijenjeni troškovi ovog jednodnevnog seminara:

- troškovi za putovanje i smještaj za predavače:	cca 3.000,00 EUR
- honorari za predavače:	cca 900 EUR
- hrana i piće za učesnike:	cca 500 EUR

- <i>neočekivani troškovi</i>	<u>500 EUR</u>
<i>Ukupno</i>	<i>cca 4.900,00 EUR</i>

Mjesec 5, Dan 3:

Konkretni ciljevi:

1. Identifikacija svih elemenata koruptivnog krivičnog djela:
 - ko može biti osumnjičeno lice?
 - analiza objektivnih elemenata krivičnog djela
 - analiza subjektivnih elemenata krivičnog djela
 - šta loše može da se desi u utvrđivanju i dokazivanju elemenata krivičnog djela?

2. Studija korisnosti elektronskog nadzora:
 - pravni uslovi za upotrebu elektronskog nadzora
 - ko može da bude stavljen pod elektronski nadzor i kako?
 - imamo li sredstva za elektronski nadzor?
 - kako koristiti njegove rezultate na sudu?

3. Identifikacija uslova i posljedica tajnog praćenja:
 - pravni uslovi za upotrebu tajnog praćenja
 - praktične prepreke za tajno praćenje
 - evidentiranje tajnog praćenja
 - prezentovanje rezultata tajnog praćenja na sudu

4. Priprema za diskusiju o koruptivnim krivičnim djelima sa drugim subjektima:
 - ko bi trebalo da bude upoznat sa slučajem?
 - šta tužioci i sudije mogu reći o slučaju kolegama?
 - ko treba da bude zadužen za pitanja masovnih medija?
 - da li tužioci i sudije uopšte treba sa nekim da pričaju?
 - moguće posljedice objavljivanja informacija o osjetljivom slučaju korupcije

Program

09.00 – 11.00 Najvažniji elementi krivičnih djela korupcije

Prezentacija i vježba

11.00 – 12.00 Elektronski nadzor

Prezentacija

12. 00 – 13.00 *Pauza za ručak*

13.00 – 14.00 Tajno praćenje

Prezentacija

14.00 – 16.00 Komunikacija o slučajevima korupcije sa drugim subjektima (kolege, mediji...)

Prezentacija i vježba

16.00 – 16.15 Procjena seminara

Procijenjeni troškovi ovog jednodnevnog seminara:

- troškovi za putovanje i smještaj za predavače:	<i>cca 3.000,00 EUR</i>
- honorari za predavače:	<i>cca 900 EUR</i>
- hrana i piće za učesnike:	<i>cca 500 EUR</i>
- <u>neočekivani troškovi</u>	<u><i>500 EUR</i></u>
<i>Ukupno</i>	<i>cca 4.900,00 EUR</i>

Mjesec 7, Dan 4:

Konkretni ciljevi:

1. Savladavanje konkretnog istražnog slučaja koruptivnog krivičnog djela sa specijalnim istražnim metodama:

- identifikacija pravnih i praktičnih zahtjeva za pravu istragu
- važnost različitih uloga u slučaju tužilaca i sudija
- promjena uloga u istrazi može da odgovori na mnoga pitanja

- evidentiranje svih problema koji su se pojavili od početka do kraja istrage
- otvorena i iskrena diskusija u vezi prijavljenih problema i pitanja

Program

09.00 – 10.00 Tajne operacije policije, Dio I

Prezentacija

10.00 – 15.00 Tajne operacije policije, Dio II

Vježba

16.00 – 16.15 Procjena seminara

Procijenjeni troškovi ovog jednodnevnog seminara:

- troškovi za putovanje i smještaj za predavače:	<i>cca 2.000,00 EUR</i>
- honorari predavača (2 strana + 5 lokalnih)	<i>cca 1.200,00 EUR</i>
- hrana i piće za učesnike:	<i>cca 500 EUR</i>
- <u>neočekivani troškovi</u>	<u><i>500 EUR</i></u>
<i>Ukupno</i>	<i>cca 4.200,00 EUR</i>

Mjesec 9, Dan 5:

Konkretni ciljevi:

1. Identifikacija problema u vezi sa svjedocima u oblasti korupcije:

- teško da će svjedoci sami da se pojave
- razumijevanje osnovnih elemenata ličnosti svjedoka
- evidencija o izjavama svjedoka
- suočavanje svjedoka sa njihovim prethodnim izjavama
- pomoć svjedocima dok se spremaju za suočavanje sa osumnjičenim/a
- zaštita svjedoka

2. Osumnjičeni za korupciju mogu biti korisan izvor:

- analiza ličnosti osumnjičenih je korisna
- ljudi slijede različite motive, a to rade i osumnjičena lica
- evidencija o izjavama svjedoka
- Kako započeti, voditi i dovesti do korisnog kraja informativni razgovor sa osumnjičenim licem (dinamika informativnog razgovora)
- suočavanje osumnjičenih lica sa svjedocima

3. Razumijevanje interne kulture različitih institucija i njenih posljedica za slučajeve korupcije:

- najtipičniji „zidovi tišine”
- svjedočenje, ne laganje!
- podizanje svijesti u vezi borbe protiv korupcije kod članova različitih institucija može pomoći
- rukovodioci različitih javnih institucija moraju riješiti problem unaprijed
- šta je bolje uvjeriti ili kazniti?

Program

09.00 – 11.00 Svjedoci u oblasti korupcije

Prezentacija i vježba

11.00 – 12.00 Informativni razgovor sa osumnjičenima za korupciju, Dio I

Prezentacija

12. 00 – 13.00 Pauza za ručak

13.00 – 14.00 Informativni razgovor sa osumnjičenima za korupciju, Dio II

Vježba

14.00 – 16.00 Probijanje „zida tišine” u sklopu institucija

Prezentacija i vježba

16.00 – 16.15 Procjena seminara

Procijenjeni troškovi ovog jednodnevnog seminara:

- troškovi za putovanje i smještaj za predavače:	cca 3.000,00 EUR
- honorari za predavače:	cca 900 EUR
- hrana i piće za učesnike:	cca 500 EUR
- <u>neočekivani troškovi</u>	<u>500 EUR</u>
<i>Ukupno</i>	<i>cca 4.900,00 EUR</i>

Mjesec 11, Dan 6:

Konkretni ciljevi:

1. Dobijanje dokaza koji su potrebni za sud:

- treba registrovati sakupljene dokaze
- tehnički evidentirani dokazi su jači od ljudi koji svjedoče
- tehnička oprema za službe gonjenja i sudove
- dinamika postupaka sa dokazima na sudu
- nezakoniti dokazi ne postoje

2. Osiguravanje poštovanja ljudskih prava u svim procedurama:

- policija, tužioci i sudije moraju poštovati ljudska prava u svim postupcima i u svim odlukama
- kontrolisanje funkcija tužilaca i sudija
- advokati odbrane će uvijek optuživati javne institucije u vezi kršenja ljudskih prava: kako reagovati?
- efikasnost bez legalnosti ne postoji: kako se boriti sa izazovom?
- posljedice kršenja ljudskih prava

3. Razvoj metoda za očuvanje lične stabilnosti tužilaca i sudija:

- sudije i tužioci su dio sistema, koji mora da pomogne
- u postupanju sa „prijateljskim” savjetima, zastrašivanjima i prijetnjama prema tužiocima i sudijama
- izlaženje na kraj sa teretom rada u slučaju koji predstavlja izazov: institucionalna i individualna rješenja

- razmatranje posljedica odluka tužilaca i sudija u visoko profilnim (političkim) slučajevima korupcije nijesu dozvoljena
- postupanje sa intimnim dilemama i problemima poslije zaključivanja slučaja korupcije

Program

09.00 – 11.00 Dokazivanje presudnih elemenata krivičnih djela

Prezentacija i vježba

11.00 – 12.00 Uspostavljanje ravnoteže sa ljudskim pravima u krivičnom postupku, Dio I

Prezentacija

12. 00 – 13.00 *Pauza za ručak*

13.00 – 14.00 Uspostavljanje ravnoteže sa ljudskim pravima u krivičnom postupku, Dio II

Vježba

14.00 – 15.00 Preživljavanje pritiska u slučajevima korupcije

Prezentacija i vježba

16.00 – 16.15 Procjena seminara

Procijenjeni troškovi ovog jednodnevnog seminara:

- troškovi za putovanje i smještaj za predavače:	cca 3.000,00 EUR
- honorari za predavače:	cca 900 EUR
- hrana i piće za učesnike:	cca 500 EUR
- <u>neočekivani troškovi</u>	<u>500 EUR</u>
<i>Ukupno</i>	<i>cca 4.900,00 EUR</i>

Ukupno svi troškovi za sve seminare tokom jednogodišnjeg perioda ne treba da pređu 38.000 – 40.000 EUR.

V. Kompatibilnost predloženih aktivnosti sa standardima Evropske Unije (EU) i zahtjevima za pristupanje.

Postoje samo materijalni, ali ne i procesni standardi Evropske Unije (EU) u oblasti obrazovnih aktivnosti po pitanju integriteta nosilaca pravosudne funkcije i anti-koruptivnih mjera. Zahtjevi za pristupanje EU ne bave se direktno obrazovanjem sudija i tužilaca, već traže pravosuđe sa visokim nivoom integriteta i sa vidljivim rezultatima u borbi protiv korupcije.

Materijalni standardi EU u ovoj oblasti će biti postignuti preko pažljive analize i prezentacije svih međunarodnih pravnih instrumenata u vezi sa problemima integriteta i korupcije, koji su dio takozvanog *acquis communautaire* EU i jedine globalne konvencije u ovoj oblasti, Konvencije UN-a protiv korupcije.

Opšti cilj čitave vježbe je da se postigne najveći mogući integritet svih članova pravosuđa i da se za njih obezbijedi dovoljno znanja da mogu efikasno i efektivno da istražuju, krivično gone i sude po pitanjima koruptivnih krivičnih djela i krivičnih djela koja su povezana sa korupcijom. Postizanje ovog cilja će takođe značiti da zahtjevi za pristupanje u oblasti borbe protiv korupcije, što je još uvijek praktičan kriterijum za pristupanje EU, budu makar djelimično zadovoljeni.

VI. Kako postići održivost projekta?

Predmetni programi obuke su planirani za period od jedne godine. Cilj je da poslije ovog početnog perioda svi tužioci i sudije imaju makar osnovno znanje u oblasti svog integriteta, da svi tužioci i krivičari imaju osnovno znanje iz oblasti koruptivnih krivičnih djela i da svi specijalizovani tužioci i sudije imaju temeljno znanje u oblasti istrage, krivičnog gonjenja i suđenja u vezi koruptivnih krivičnih djela i krivičnih djela koja su povezana sa korupcijom.

Naravno, imalo bi smisla ako bi se ova vrsta obuke ponovila u sigurnom i redovnom vremenskom okviru. Da bi se osvježilo već stečeno znanje, da bi se upoznali sa novim međunarodnim dešavanjima u ovoj oblasti i da bi se simulirale nove situacije u nizu praktičnih vježbi, bilo bi poželjno da se ponovi „osvježeni” program seminara svake druge godine, prateći opštu šemu (odvajanje programa obuke, učesnika i seminara) koja je data u ovom dokumentu. Za pripremu novog programa svake druge godine, treba ispuniti neke osnovne zahtjeve:

- treba odrediti malu grupu lokalnih eksperata za pripremu novog programa obuke koja će se sastojati od predstavnika Centra za obuku nosilaca pravosudne funkcije, Vrhovnog suda i kancelarije Vrhovnog državnog tužioca, možda uz neke druge istaknute eksperte iz zemlje ili inostranstva;
- priručnik/ci sa prezentacijama treba da se pripreme i dopunjavaju u skladu sa novim seminarima, a zatim da se uruče tužiocima i sudijama,
- želje i očekivanja tužilaca i sudija sakupljene tokom postupaka procjene na kraju svakog seminara treba da se ispoštuju,
- postepeno treba formirati grupu domaćih eksperata koji će biti govornici na seminarima.

Crna Gora ima sve preduslove za razvoj efektivnog i efikasnog pravosuđa sa visokim nivoom integriteta i stoga zaslužuje međunarodnu pomoć u svim oblastima koje su povezane sa borbom protiv terorizma i drugih oblika kriminala, a ne samo u oblasti edukacije.